

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

457

שיחות מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • גיליון מיוחד – סיון תש"פ

כבוד בתי כנסיות ובתי מדרשות

הנה בתקופה האחרונה נסגרו בתי כנסיות ובתי מדרשות בכל העולם, וכמה פעמים דיבר רבינו שליט"א על הצורך להתעורר מזה לחיזוק בשמירת כבוד בתי כנסיות ובתי מדרשות, ועכשיו שזכינו בחסדי השי"ת העצומים להתחיל לשוב לבית השם, ליקטנו מדברי רבינו שליט"א בזמנים שונים* על חשיבות ענין זה, ויה"ר שיהיו הדברים לתועלת.

מדברי רבינו שליט"א בתקופה האחרונה:

על תפילה בציבור כתוב (משלי יד, כח) ברב עם הדרת מלך, ועכשיו אין ברב עם, אין הדרת מלך ואין כבוד שמים, וזה סימן מידה כנגד מידה שלא קיימנו כבוד שמים. בבית הכנסת ובית המדרש אסור לדבר דברים בטלים, וצריך להיות כבוד המקום הקדוש, ואם לא נוהגים את הכבוד במקום קדוש כפי החיוב, אזי אין מקום קדוש, וכבר אי אפשר להיות בבית הכנסת ציבור גדול ואין ברב עם הדרת מלך. והוא כמו שאמרו בסוכה (כח-כט) שאם ירדו גשמים בחג ואי אפשר לישב בסוכה, זה דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו רבו קיתון על פניו ואמר לו אי אפשר בשימושך, רחמנא ליצלן.

והרי אמרו (אבות ו, יא) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, כל העולמות, בריאה, יצירה, ועשייה, כולם נבראו לכבוד שמים, ועכשיו חסר כבוד שמים ואי אפשר לקיים את הכבוד שמים, ואם חסר כבוד שמים והדרת מלך, סימן שזה מידה כנגד מידה. אם לקחו מאיתנו את האפשרות של כבוד שמים, סימן שלא קיימנו את המצוה של כבוד שמים כמו שצריך.

כל הקשיים הם מידה כנגד מידה, ואם יש קשיים בתפילה כנראה היה חסר חיזוק בתפילה, תפילה בכוונה, וכבוד בית הכנסת, כבוד המקום, קדושת בית הכנסת, שלא לדבר דברים בטלים בבית הכנסת, כנראה זה צריך תיקון, וזו המטרה. (י"ח ניסן)

עכשיו שהיה קשה לקיים את התפילה בציבור, אמנם יש איזה מקומות וחצרות שהתפללו שם, אבל זה ציבור קטן ולא כל הציבור ביחד, ואם חסרה התפילה בציבור, מסתבר שזה סימן שצריכים תיקון בתפילה, שהתפילה לא הייתה בשלמות, ולכן מידה כנגד מידה זה חסר, וצריכים מכאן ולהבא לעשות תשובה על תפילה, שהתפילה תהיה בשלמות. (כ"ה אייר)

יש ליצונג משהו זרובי מאלו זרובי יענין אלוהים

לשבור ולהזיק משהו מבית הכנסת כמו מבית המקדש, ומי שנותץ אבן מבית הכנסת עובר בלא תעשון כן להשם אלוקיכם כמו הנותץ אבן מבית המקדש, וזהו ענין מורא מקדש.

וממילא גם כל ההנהגה בבית הכנסת צריכה להיות במורא מקדש, ולמשל לא לדבר בבית הכנסת דברים בטלים, או לשון הרע שהוא חטא ואסור גם שלא בבית הכנסת, לדבר או לשמוע לשון הרע, אבל בבית הכנסת זה חמור יותר (עיין הפ"ח חיים עשין ז), וגם דברים בטלים שאינם אסורים, כידוע מהגר"א שאדם צריך לדבר קצת דברים בטלים בשביל יישוב הדעת, אבל בבית הכנסת אין לדבר, וכשנצרך לדבר דברים בטלים או בענייני משא ומתן וכדומה, צריך לצאת למקום אחר ולא לדבר בבית הכנסת.

יש בשולחן ערוך סימן שלם (או"ח קנא) על הלכות בית הכנסת, וכדאי לכל אחד לעיין ולראות מה שכתוב שם, איך מקיימים את ההלכה של קדושת בית הכנסת וכיצד שומרים את כבוד בית הכנסת, שזה דבר שחשוב מאד להיזהר בו, וגם השכר על זה גדול מאד, והוא מצוה גדולה, מורא מקדש! כמו בית המקדש.

~ ~ ~

מתוך שיחה אד"ב תשע"ט

יש דברים שחשוב מאד לקיים אותם ולהיזהר בהם, ענין מורא מקדש, בזמן הזה אין לנו בית המקדש, אבל יש בתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מקדש מעט, כמו שאמרו (מגילה כט, א) ואהי להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, שהם מקומות קדושים ויש הלכות כיצד להתנהג בהם בכבוד ובמורא.

ושיטת היראים שדין קדושת בית הכנסת הוא מדאורייתא, וזה לשונו במצות מורא מקדש: ויראת מאלוקיך ציווה בהיכנס אדם למקדש או לבית הכנסת או לבית המדרש שינהג בהן מורא וכבוד דכתיב ומקדשי תיראו, ומצינו בבית הכנסת ובבית המדרש שנקראו מקדש דתניא בתורת כהנים והשימותי את מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות, ואמרינן במגילה ואהי להם למקדש מעט וכ"ו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, למדנו כשאמרה תורה ומקדשי תיראו שבתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל המורא, עכ"ל.

וכן כתב הרמב"ם במנין המצוות הקצר שבתחילת היד החזקה (ל"ת סה) "שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות ובתי מדרשות וכ"ו שנאמר לא תעשון כן להשם אלוקיכם", היינו שיש איסור מדאורייתא

* יש מהדברים שחוזרים על עצמם באופנים שונים, ופרשה זו לא נשנית אלא בשביל דברים שנתחדשו בה.

רצינו לעורר בענין מורא מקדש, יש הלכות בשולחן ערוך ובמשנה ברורה איך מתנהגים בבית הכנסת, שהוא מקום קדוש, מקדש מעט, וצריכים להתנהג בו במורא, ולדעת הרבה ראשונים דין קדושת בית הכנסת הוא מדאורייתא, כמו בית המקדש ממש, וממילא גם כל ההנהגה בבית הכנסת צריכה להיות במורא מקדש, ביראה וברצינות בלי קלות ראש, ולא לדבר שם דברים בטלים.

וצריכים גם לחנך את הילדים לזה, שבמקום קדוש צריכים להתנהג ברצינות ובמורא מקדש, ושייך להשפיע זאת בחינוך, אבל צריכים שגם ההורים והמחנכים יתנהגו כך! כי אם ילד רואה את אביו שאינו מתנהג במורא מקדש, הוא לומד ממנו ומתנהג כמותו, לכן **צריכים להשפיע על ההורים והמלמדים שגם הם יתנהגו במורא מקדש, כי הילדים רואים אותם בבית הכנסת ומושפעים מהם.**

ובכלל יש לדעת כי לילדים יש יראת הרוממות מהמלמדים, ולא כל המלמדים מבינים זאת, שיש לילדים יראת הרוממות מהם, אבל כך המציאות, ולכן על המלמד להתנהג כמו אדם מורם מעם.

ויש לחנך הילדים ליראת שמים, שלא לדבר דברים בטלים בבית הכנסת, וגם התפילה עצמה שתהיה ברצינות, ומתוך הסיודור, כי תפילה בעל פה היא עם פחות כוונה, ותפילה מתוך הסיודור היא בכוונה אחרת, וידוע מהגר"א רמז לזה ממה שכתוב (אסתר ט, כה) "אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה", היינו שכשואמרים את התפילה עם הספר, מתוך הסיודור, אזי ישוב מחשבתו הרעה – התפילה היא בכוונה בלא מחשבות רעות. ואמנם לא כולם שווים בזה, אבל הרבה בני אדם זהו טבעם, שבתפילה מתוך הסיודור מכוונים יותר.

זה מה שנוגע להנהגה בבית הכנסת ומורא מקדש.

~ ~ ~

מההספד על רבי אברהם כהנמן, אדר תשס"ט

אנחנו צריכים להתחזק בהרגשת הקדושה, יש קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות, וקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת (רמב"ם פ"ד מת"ת ובשו"ע יו"ד רמז), ויש שיטות הרבה ראשונים שקדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות היא מדאורייתא, כי הם מקדש מעט, ויש בהם דין מורא מקדש.

וההלכה למעשה כיצד נוהגים קדושה בבית הכנסת, מפורש בשולחן ערוך (או"ח קנא, א) **"בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטלה"**, אפילו בית הכנסת שאינו בית המדרש, וכל שכן ישיבה שהיא גם בית המדרש, אסור לנהוג בהם קלות ראש, שחוק והיתול ושיחה בטלה, והמאירי במגילה (כח, ב) כתב **"שעומד בה באימה וכמי שבא להתפלל"**, צריך להיות בבית הכנסת באימה! עם מורא מקדש.

והרמב"ם (הלכות ת"ת ד, ט) כתב **"אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה בלבד"** וכן נפסק בשולחן ערוך יורה דעה שם, שבבית המדרש מותר לדבר רק בדברי תורה ולא דברים אחרים, ואמנם עניינים של מצוה הם גם כמו דברי תורה, כי התורה מחייבת את המצוה, אבל רק מה שהתורה מחייבת.

וידוע שהתוספות יום טוב בזמן גזירות ת"ח ות"ט תיקן מי שברך למי שייזהר משיחת חולין ומסיפורי שמועות בשעת התפילות, ותלה שזה טעם הגזירות, לא ביטול תורה ולא לשון הרע, אלא שיחת חולין בשעת התפילה, מפני שזה זלזול בכבוד שמים וחילול השם, במקום קדוש אם ההתנהגות היא לא לפי החיוב של מקום קדוש זה חילול השם, שמזלזלים בקדושה וממעטים כבוד שמים.

~ ~ ~

בזמן התוספות יום טוב היו גזירות ת"ח ות"ט, ונהרגו אלפים ורבות, קדושי עליון, גאונים וצדיקים, ולא ידעו מה הסיבה לכך. והתוספות יום טוב חיבר אז מי שברך מיוחד, למי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בשעת התפילה, וכן בקריאת התורה, לא לדבר אפילו בדברי תורה, לא להפסיק בדברי תורה, וכל שכן שיחת חולין וסיפורי שמועות, ואין צריך לומר דיבורים אסורים.

והיינו מפני שחיפש מה יכול להיות החטא שגרם את הגזירות, וצריך להיות חטא של ציבור, דבר פשוט ששייך לציבור שאיסורו חמור מאד, ותלה כי החטא הוא שמדברים בבית הכנסת בשעת התפילה, שזה זלזול במקום קדוש בפרהסיא וזלזול בתפילה, וזה חטא חמור מאד, כי בית הכנסת זהו מקדש מעט, והתפילה היא עבודת השם כקרבתו, **ואם באותו זמן ובאותו מקום שהציבור עוסקים בכבוד שמים יש מי שהוא שמזלזל בכבוד שמים הרי זה חילול השם נורא מאד**, ולכן הבין התוספות יום טוב שזהו סיבת הגזירות, וכדי לעורר את הציבור לתקן את זה, תיקן מי שברך מיוחד על זה.

וכפי הנראה שהוא ראה שאם רק יגיד שאסור לדבר בשעת התפילה או שיעשו מודעות על זה, זה לא מספיק, כי כיון שעבר אדם עבירה ושנהג בה נעשית לו כהיתר (קידושין מ, א), ומאחר שרגילים לדבר, זה נעשה כהיתר וקשה להפסיק, ולכן הוסיף ותיקן מי שברך, כי ברכות כולם רוצים, ומאמינים בזה, שהציבור בבית הכנסת עושה מי שברך וכולם עונים אמן, וזה יכול להשפיע.

ועל כל פנים התוספות יום טוב תלה את הגזירות האיומות שהיו נגד צדיקים וקדושים כאלה, בגלל שבציבור יש זלזול בדברים בטלים בשעת התפילה, ואף על פי שהצדיקים הקדושים בודאי לא דיברו, ורק אנשים פשוטים דיברו, כי צדיקים לא מדברים, אף על פי כן (סנהדרין כז, ב) כל ישראל ערבים זה בזה, וכפי שמצינו בעכץ שמעל בחרם, והקב"ה אמר חטא ישראל (יהושע ז, יא), למרות שרק עכץ לבדו חטא, זה נחשב שכל ישראל חטאו, כי יש ערבות וכל ישראל ערבים זה בזה, וגם הגאונים והצדיקים ערבים על הפשוטים, לכן תלה התוספות יום טוב את הגזירות בזלזול הזה.

וכך גם אנו צריכים לחשוב, שאם יש הפרעות לתפילה, אולי זה בגלל שיש יחידים כאלה שמזלזלים, אינני רואה זאת, אבל כך אמרו לי, שיש בתוך הציבור יחידים שלא נוהרים ולא מקיימים את הדברים שמזכיר התוספות יום טוב במי שברך.

וצריכים לדעת את האיסור החמור בזה, וגם את הברכות המרובות המובטחות למי שנוהר בזה, כל הברכות הכתובות בתורה ובדברי הנביאים כפי שמוזכר באריכות בנוסח המי שברך, צריכים לפרסם את הברכות האלה, ובעזרת השם בודאי שזה יעזור.

~ ~ ~

מהשיעורים אלול תשס"ח וחשוון תשס"ט

כידוע בגזירות ת"ח ות"ט היו קהילות גדולי תורה שנהרגו, ובהם גדולי הדור, כמו רבי מיכל נעמרובער, והש"ך חיבר קינה וסליחות וקבע תענית ביום כ' סיון על הקדושים האלה.

ובאותו הזמן היו עוסקים בתורה ממש בצורה מיוחדת, כפי שמתואר בקונטרס 'יוון מצולה' על התקופה ההיא, איך היה עסק התורה וכבוד התורה אצלם, הרבנים והתלמידים, כולם היו עוסקי התורה בצורה יוצאת מן הכלל, ואף על פי כן היו הגזירות.

והתוספות יום טוב שחי באותה תקופה חיפש ומצא כי הסיבה לגזירות היא מפני שמדברים בבית הכנסת, באמצע התפילה, מפסיקים בדיבור בתפילה, וחיבר מי שברך מיוחד למי ששומר פיו ולשונו מלדבר באמצע התפילה, שיתברך בהרבה ברכות, כדי שהברכות האלה יתנו חיזוק להיזהר בזה.

והעתקתי לעצמי מתוך נוסח המי שברך, להביאו בפני הציבור כאן: מי שברך אבותינו וכ"ו הוא יברך את כל מי ששומר פיו ולשונו מלהפסיק בשום דיבור מברוך שאמר עד גמר התפילה, ובשעת קריאת ספר התורה שבציבור, אפילו בדברי תורה ואיזה דיבור, כל שכן בשיחת חולין וסיפורי שמעות.

והיינו כי הוא ראה שזה מה שצריך לתקן, ותלה שמסתמא זו סיבת הגזירות, שהיו בעלי בתים משוחחים בשעת התפילה, ובקריאת התורה, ואפילו בדברי תורה! זה גם כן צריך תיקון.

וגם שלא בשעת התפילה יש להיזהר מלדבר דברים בטלים בבית הכנסת, ובפרט במקום תורה שקדושתו גדולה יותר. ואפילו דברי חול שאינם דברים בטלים, יש אנשים פשוטים שנוהרים לא לדבר דברי חול בבית הכנסת, רק דברי תורה ותפילה, וכשצריכים לדבר דברי חול יוצאים מבית הכנסת.

ובודאי זכות גדולה היא לכל מי שייזהר בזה, וכן מי שיכול להשפיע על אחרים להתחזק בזה, וזהו זכות של זיכוי הרבים.

~ ~ ~

משיחה בישיבה אד"א תשע"א

מרן הגרי"ז זצ"ל אמר פעם שהתביעה היותר גדולה היא על בני התורה, שמן השמים מדקדקים עמהם כחוט השערה, וכמו שאמרו (יבמות קכא, ב) שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה.

וידוע שבגזירות ת"ח ות"ט נהרגו אלפים רבים מבני ישראל, ומסרו נפשם למיתה על קידוש השם, ובאותה תקופה נתמעטו כלל ישראל מאד, והתוספות יום טוב קבע כי החטא שגרם לזה היה שיחה באמצע התפילה, שזה חטא חמור וחילול השם, שבשעה שעוסקים בקידוש השם יש מי שמזלזל בכבוד שמים.

והרי בתי כנסיות ובתי מדרשות הם מקדש מעט (כדאיתא במגילה כט) ויש בהם דינים מיוחדים של מורא מקדש, ובבית המקדש היה אסור אפילו לשבת, מפני כבוד המקום וקדושתו, ואילו במקדש מעט מותר לשבת, אבל יש בו הלכות של כבוד.

וישנם רבים שנוהרים משיחת חולין בבית הכנסת לא רק בשעת התפילה אלא כל זמן שהם בבית הכנסת, אפילו לאחר התפילה אין שיחת חולין, יש אנשים פשוטים שנוהרו בזה וקיבלו שכר, אני יודע מעשים שהיו בכמה חברים שביחד קיבלו השפעה ממישהו לשמור את הפה שלא לדבר דברי חול בבית הכנסת, וכל מה שאינו דבר מצוה לא דיברו בבית הכנסת, וזכו בזה לזכויות, והיו סימנים מובהקים שמן השמים החשיבו את זה.

ועל ציבור התביעה גדולה יותר מאשר על יחידים, והציבור צריך יותר להיזהר מכל דבר שיש בו איזה זלזול במקדש מעט, במקום קדוש, ובפרט בבית המדרש שהוא מקום תורה, שקדושתו גדולה יותר מקדושת בית הכנסת (יו"ד סימן רמו).

~ ~ ~

משיחה בישיבה כסלו תשע"ב

התוספות יום טוב בגזירות ת"ח ות"ט חיבר מי שברך מיוחד למי שלא ידבר בשעת התפילה, כי היו מדברים, והוא תלה שזו סיבת הגזירות, למרות שאין זה משלוש עבירות החמורות שיהרגו ואל יעבור עליהם, אבל זה איסור חמור מאד, כי זה זלזול בתפילה ובבית הכנסת שהוא מקום קדוש, וצריך להיות מורא מקדש.

ובאמת יש יהודים פשוטים שלא יכולים לראות איך מזלזלים בתפילה, והם יהודים פשוטים אבל קיבלו חינוך לזה.

ושמעתי מאחד מעשה נפלא על שלושה שהיו זהירים שלא לדבר דברי חול בבית הכנסת, אפילו לא בשעת התפילה, בבית הכנסת לא

בית הכנסת זהו מקדש מעט
והתפילה היא עבודת השם כקרבת
ואם באותו זמן ובאותו מקום שהציבור
עוסקים בכבוד שמים
יש מי שהוא שמזלזל בכבוד שמים
הרי זה חילול השם נורא מאד,
ולכן הבין התו"ט שזהו סיבת הגזירות
וכדי לעורר את הציבור לתקן את זה,
תיקן מי שברך מיוחד על זה
(מתוך תוספת בכת"ר רבינו שליט"א לאחת השיחות)

היו מדברים דברי חול, מפני מורא מקדש, וזכו שלושתם שהם נפטרו מיום ליום בתאריך הולדתם, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה יא, א) שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום שנאמר את מספר ימך אמלא, הם היו צדיקים מיוחדים כאלה שהקב"ה ממלא שנותיהם מיום ליום, בזכות המורא מקדש. וזה גם בזמן הזה, בית הכנסת הוא מקדש מעט וצריכים לנהוג בו במורא מקדש.

~ ~ ~

לאחר חילול היכל תורה, ז' סיון תשס"ד

הנה יש איסור "לא תעשון כן להשם אלוקים" שנאמר לגבי איבוד עבודה זרה (דברים יב, ג-ד) וניתצתם את מזבחותם וגו' ואיבדתם את שמם, היינו שצריך לאבד עבודה זרה, וכפי שהיה לאחרונה ששרפו הרבה פאות מתקרבות עבודה זרה, ועל זה ממשיך הפסוק לא תעשון כן להשם אלוקים, ופירש רש"י שם (והוא מהספרי) אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה, היינו שאסור לנתץ אבן מן המזבח ואפילו מן העזרה, מפני קדושתם.

וכתב הרמב"ם במנין המצוות הקצר (שבתחילת היד החזקה מצוה סה) שגם בתי כנסיות ובתי מדרשות הם בכלל איסור זה, ואסור לנתץ אבן מבית הכנסת ומבית המדרש אם זה דרך השחתה, ולצורך תיקון מותר אבל דרך השחתה אסור, והוא בכלל האיסור דאורייתא של לא תעשון כן להשם אלוקים.

ועכשיו לדאבוננו כל כך נחלשו ההרגשים, עד שהגיעו לנתץ מקום הבימה, היכן שקוראים בתורה, ובראש השנה תוקעים שם בשופר, כדי שתעמוד זכות התורה, תוקעים בשופר על הבימה של קריאת התורה, ועתה חולל המקום ונותצו אבניו, ולא מרגישים את האיסור שבו, עד כדי כך נחלשו ההרגשים, רח"ל.

~ ~ ~

לאחר חילול ס"ת בירושלים, שבט תשע"ט

היה מעשה בפתח תקוה, במקום שלא היו חילולי שבת, ויום אחד ראו אדם מחלל שבת בפרהסיא, ושאלו את החזון איש מה לעשות, ואמר כי זה סימן שצריכים להתחזק יותר בשמירת השבת.

גם כאן, שחולל כבוד ספרי התורה רחמנא ליצלן, צריכים חיזוק בכבוד התורה, לעסוק יותר בתורה, וכן לא לדבר בקריאת התורה, והעיקר להתחזק בעסק התורה, אפילו במחשבה לא להסיח דעת מתורה, ולהוסיף שיעורי תורה, גם לכלל הציבור, לחילוניים ולמסורתיים, מה שיותר שיעורי תורה.

~ ~ ~

לאחר חילול בית כנסת בבני ברק, אייר תשע"ט

שאלה: במה צריכים להתחזק לאחר שחולל בית הכנסת והשליכו ספר תורה ונביאים על הארץ רח"ל.

רבינו שליט"א: זה סימן שצריכים חיזוק בקדושת בית הכנסת ובכבוד התורה, בכבוד ספרי תורה וגם בכבוד בית הכנסת.

שאלה: מה למעשה החיזוק הנצרך בזה?

רבינו שליט"א: לא לדבר דברים בטלים בבית הכנסת.

שאלה: רק בשעת התפילה או גם בזמנים אחרים?

רבינו שליט"א: גם שלא בשעת התפילה, יש הלכות של כבוד בית הכנסת וקדושת בית הכנסת, תראו את ההלכות במשנה ברורה (סימן קנא) מה שצריך להיזהר להקפיד.

~ ~ ~

לגבאי בית כנסת מירושלים, אדר א' תשע"ט

הגבאים: בשכונתנו יש בית כנסת, מקום תורה ומקום תפילה שפועל בכל שעות היממה, ועכשיו עומדים לבנות מקום גדול מאד לפאר את בית אלוקינו, ובאנו לבקש ברכה.

רבינו שליט"א: שיהיה בהצלחה. אבל **שיתנהגו שם כדון, בבית הכנסת יש הרבה הלכות של כבוד וקדושה איך לנהוג, איך מכבדים ושומרים את קדושת בית הכנסת**, שהוא מקום קדוש, וצריך שההתנהגות תהיה כפי ההלכה בבית הכנסת.

הגבאים: זה גם בית הכנסת וגם בית המדרש שיושבים ולומדים.

רבינו שליט"א: בית המדרש זה קדושה יותר חמורה, וצריכים יותר זהירות, לקיים את הדינים לשמור על קדושת המקום.

~ ~ ~

מתוך שיחה כ"ח שבט תשע"ה

בזמנינו שחרב בית המקדש, השפעת הקדושה היא מבתי כנסיות ובתי מדרשות, כמו שאמרו (ברכות ח, א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.

ומצינו שבית המקדש נקרא בית גדול, כפי שמזכירים בברכת המזון ועל הבית הגדול והקדוש, וכן בתי כנסיות ובתי מדרשות נקראים בית גדול, כדאיתא במגילה (כז, א) מאי דכתיב ואת כל בית גדול שרף באש, רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, חד אמר מקום שמגדלין בו תורה, וחד אמר מקום שמגדלין בו תפילה, והיינו בתי כנסיות ובתי מדרשות שעוסקים בהם בתורה ובתפילה, בית מדרש הוא מקום תורה ובית כנסת הוא מקום תפילה, וזהו בית שמגדלין בו תורה ותפילה.

ולכן גם בית המקדש נקרא הבית הגדול, משום שהייתה ממנו השפעה של תורה ותפילה על כל כלל ישראל, וזוהי ההשפעה שיש כיום מבתי כנסיות ובתי מדרשות.

ובמשנה במגילה (כח, א) אמרו שבית הכנסת שחרב יש בו קדושה, שנאמר והשימותי את מקדשיכם – קדושתן אף כשהן שוממין, ופסוק זה נאמר לגבי בית המקדש, שגם בחורבנו נשאר בו הקדושה, ויש קדושת מחנה שכינה, ומחנה לוי, ומחנה ישראל בירושלים שבתוך החומה, וטמאים בזמן הזה אסורים להיכנס למחנה לוי ולמחנה שכינה, כי אף על פי שהן שוממין נשאר הקדושה.

ומזה למדו לבתי כנסיות ובתי מדרשות שגם כשחרבו יש בהם קדושה, כי בתי כנסיות ובתי מדרשות הם מקדש מעט (כדאיתא במגילה כט) ויש בהם גם כן קדושה מעין בית המקדש, ורק נחלקו הראשונים האם קדושתם מדאורייתא או מדרבנן, ולדעת הרבה ראשונים קדושתם מדאורייתא, ומי שנותץ אבן מבית הכנסת עובר בלאו דלא תעשו כן להשם אלוקיכם כמו הנותץ אבן מבית המקדש, ועל זה למדו מבית המקדש שגם כשהם שוממין נשאר הקדושה, ואמנם יש עצות לחלל את הקדושה, אך על כל פנים הקדושה היא מעין בית המקדש, והמקום נשאר קדוש אפילו בחורבנו.

ועלינו לשמוח בזה שיש לנו מקומות קדושים, בתי כנסיות ובתי מדרשות שמגדלין בהם תורה ותפילה, ואין צריכים לנסוע למקומות קדושים רחוקים, אלא יש לנו בית הכנסת ובית המדרש, ארבע אמות של הלכה, שהם מקומות קדושים, ויש בהם את כל האפשרויות להתעלות, בתורה ובתפילה, אשרינו מה טוב חלקנו!

~ ~ ~

מתוך שיחה כ"ז תשרי תשע"ה

אנו אומרים בתחילת התפילה מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, ודרשו חז"ל (סנהדרין קה, ב) אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

והפירוש 'מה טובו', שבתי כנסיות ובתי מדרשות נותנים לאדם הרגשה טובה מאד, מה טובו! כי הם מקדש מעט, ויש בהם קדושה מעין בית המקדש, ומקום קדוש מקדש את האדם ונותן הרגשה טובה מאד, כידוע שקדושה נותנת שמחה כמו שכתוב (דה"י א' ט"ז, כז) עוז וחדווה במקומו, והרב מפוניבז' סיפר כי כשהוא נכנס לביתו של החזון איש הוא מרגיש שם קדושה, הרגשה נעימה מאד.

וזהו ה'מה טובו', הרגשת הטוב והנעימות בבתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מקומות קדושים שמקדשים את האדם.

ובלשון הפסוק נזכר אהליך יעקב משכנותיך ישראל, ויש להבין מהו אוהל ומהו משכן, ומדוע לגבי אוהל נקראו בשם יעקב ולגבי משכן נקראו ישראל. ויש לפרש כי ידוע שיש שתי מדרגות בכלל ישראל, שפעמים קרויים יעקב ופעמים ישראל, ויעקב מורה על מדרגה נמוכה של כלל ישראל, ואילו ישראל זו מדרגה יותר גדולה, כמו שנאמר ליעקב אבינו (בראשית לב, כט) כי שרית עם אלוקים וגו', ויש להוסיף עוד כי אוהל הוא ענין דירת עראי, ומשכן זה מקום קבוע.

ועל פי זה יש לפרש מה טובו אהליך יעקב וגו', שהיכן שבית הכנסת ובית המדרש הם מקום קבוע, דהיינו שיש בהם הרבה תורה והרבה תפילה, אזי זה 'משכן', ועל זה נאמר השם 'ישראל', כי זה משפיע על כלל ישראל שיהיו בדרגה יותר גבוהה בבחינת ישראל, אבל במקום שבתי כנסיות ובתי מדרשות הם רק עראי כמו 'אוהל', שאין בהם הרבה תורה ותפילה, וזהו דרגה נמוכה וקרויים רק יעקב ולא ישראל (ועיין כעין זה באור החיים פרשת בלק).

והנה לפי מה שדיברנו היה צריך להיות שכאשר נכנסים לבית הכנסת ובית המדרש תהיה הרגשה שנכנסים לבית המקדש! כי הרי זה מקום קדוש, מקדש מעט, אהליך יעקב ומשכנותיך ישראל, וצריכים להרגיש שנמצאים במקום קדוש, ובדרך כלל לא מתבוננים ולא חושבים על זה, אבל כך ראוי לחשוב ולהרגיש, שאני נמצא במקום שיש בו קדושה, והקדושה גם משפיעה עלי.

ויתכן שגם אפשר להרגיש את השפעת הקדושה, וכפי שאמר מו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל שאפשר להרגיש את הנשמה היתירה בשבת, שענין הנשמה היתירה הוא תוספת קדושה בנשמה ויש כאלה שמרגישים בזה, וכך גם בבית הכנסת ובבית המדרש צריכים ויכולים להרגיש את הקדושה, שהיא הרגשה מאד נעימה, מה טובו! ואזי ממילא כל ההנהגה תהיה הנהגה אחרת, עם מורא מקדש.

מוקדש לעילוי נשמת
כל היהודים שנפטרו ל"ע מהנגיף
תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' אהרן משה ב"ר דוד מאיר ז"ל
ר' ישראל ב"ר דוד מאיר ז"ל
שרה ב"ר אהרן משה ע"ה
תנצב"ה